

TVORIVÁ KOMUNIKÁCIA A ROZVOJ TVORIVÉHO POTENCIÁLU U VYSOKOŠKOLÁKOV ŠTUDENTOV MASMEDIÁLNYCH ŠTÚDIÍ

CREATIVE COMMUNICATION AND STIMULATION CREATIVE POTENTIAL ON UNIVERSITY STUDENT'S MASSMEDIAL FIELD

Katarína Fichnová

Abstract

The contribution presents results of application of methods of stimulation creative abilities in "program of stimulation creative communication" in the conditions of education in the high school during 12 weeks. Effects of education was veriflicated on the sample N=70 students (age 21), experimental group included of 34 probands. Test „Torrance creative thinking“ and "Urban's test of creative thinking" was administrated. The results of a formative experiment of the type test-retest were submitted by statistical analyze. Significant raise was acknowledged in verbal originality, and "Urban's test of creative thinking"

Key words: *personality, verbal creativity, originality*

Úvod

Nielen v starších (Torrance, 1975; Gowan and Olson, 1979; Ďurič, 1985; a iní), ale i v novších prameňoch (Zelina, 2000; Satková, 2002; Szobiová, 2004; a iní) sa stále ozývajú kritické názory, že podpora tvorivosti v školách i vysokých má značné rezervy. Podľa zistení M. Zelinu a M. Zelinovej (1997) iba 2 % (!) úloh a otázok na vyučovacích hodinách (v jeho výskume v slovenských školách) tvorili úlohy zacielené na rozvoj tvorivého – divergentného myslenia. Pritom ako uvádza autor ďalej (a my s ním súhlasíme): "...v každodennom živote potrebujeme najmä tvorivosť..." (Zelinová, Zelina, 1997, s. 19), najmä ak ide o obdory pri vykonávaní ktorých je nevyhnutné využívať vlastný tvorivý potenciál ako sú tvorcovia reklám (kreativci), žurnalisti či výtvarný umelci. Uvedená diskrepancia medzi tým, čo vysoká škola ponúka a tým, čo vyžaduje život, naznačuje, že škola nepripravuje študentov pre prax a život dostatočne. V súvislosti so snahami riešiť naznačený problém, odborníci ponúkajú v súčasnosti už pomerne širokú paletu programov rozvíjajúcich tvorivé schopnosti v podmienkach škôl (Šramová, 2003; Šramová, 2004; Hamranová, 2004), a to pre rôzne vekové kategórie už od materskej či základnej školy, ako i rôzne vyučovacie predmety. Krátkodobé programy uvádzané napr. E. V. Piersom a F. T. Morganom (1973) ale i D. R. Ridleyom A R. C. Birneyom (1967); programy stretávania sa počas školského roka (Zelina, 1982; Ďurič, 1985); programy včlenené do vyučovacieho procesu (Cole, Parsons, 1974; Turner et al, 1998), rozvoj tvorivosti včlenený do relizovaný vrámci hodín slovenského jazyka a literatúry (Salbot, Sabolová, 1998); podobne na hodinách literatúry (Baer, 1996); či hodinách nemeckého jazyka (Fandelová et al, 2000); v matematike (Kollárik, 1990), vo fyzike (Jurčová, Pišút, 1989); na hodinách biológie (Koršňáková, 2001) a mnohé iné. Situácia v oblasti rozvoja tvorivosti v podmienkach vysokoškolského vzdelávania nie je uspokojivá. Podľa nám dostupných zdrojov facilitácia a stimulácia tvorivosti

v pregraduálnej príprave marketingových komunikátorov, žurnalistov alebo i výtvarne zameraných odborov v našich podmienkach, má ešte stále značné rezervy, a je viac sporadická ako systematická. Študenti absolvujú odborné prednášky zo psychológie, kde sa dozvedia odborné informácie a vedecké zistenia i z oblasti psychológie tvorivosti, i v niektorých ekonomických predmetoch získajú čiastkové informácie o niektorých najznámejších technikách podpory tvorivého myslenia. Ale zvyčajne neabsolvujú výcvik v tvorivosti alebo špecializované semináre tvorivého riešenia problémov, prípadne obdobné predmety, v ktorých by mali možnosť a príležitosť pod odborným vedením kultivovať a rozvíjať svoje vlastné tvorivé schopnosti, prakticky si precvičiť metódy a postupy, ktoré by boli aplikovateľné v praxi. Rozvojom tvorivosti študentiek univerzít, sa zaoberá J. Satková (2002), ktorá implementovala úlohy tvorivého charakteru do vyučovania teoretických ale i praktických predmetov výtvarnej výchovy. V študijnom odbore marketingové štúdiá v študijnom programe *marketingovej komunikácie* a reklamy v treťom ročníku figuruje predmet *Výcvik tvorivosti*. Prvé skúsenosti ako i výsledky takéhoto cieľného a plánovitého rozvoja tvorivých schopností aplikované priamo na študijný odbor ako i jeho identifikované efekty budeme prezentovať v našom príspevku.

Hypotéza a subhypotézy

H1: Predpokladáme, že trojmesačná cieľná stimulácia tvorivého potenciálu prostredníctvom rozvíjania schopnosti tvorivo komunikovať a aplikácii ďalších metód bude mať u skúmanej experimentálnej skupiny vysokoškolákov štatisticky preukazné významné pozitívne efekty v zmysle nárastu:

H1.1.: skóre verbálnej fluencie,

H1.2.: skóre verbálnej originality a

H1.3.: skóre tvorivosti zahŕňajúcej aj jej osobnostné dimenzie.

Materiál a metodika

Výskumný súbor tvorilo 70 vysokoškolských študentov tretieho ročníka. Z tohto počtu 34 študentov tvorilo experimentálnu skupinu a 36 študentov kontrolnú skupinu. Všetci probandi experimentálnej skupiny boli študentmi odboru masmediálnych štúdií (denná forma). Probandi z kontrolnej triedy boli frekventantmi odboru žurnalistika (15) a odboru výtvarná výchova (21) (všetko denná forma). Oba súbory: kontrolná i experimentálna trieda boli v pretestovom meraní v skúmaných ukazovateľoch tvorivosti výkonovo vyrovnaní. Priemerný vek celého skúmaného súboru bol pri zahájení výskumu 21 rokov a 5,6 mesiacov.

Na identifikáciu skúmaných premených sme použili postupy psychologickéj diagnostiky a to štandardizované figurálno-verbálne testy: Torranceho test tvorivého myslenia (Jurčová, 1984) - pomenovávanie obrázkov v subtestoch 1.-3.), ktorým sme zisťovali mieru verbálnej fluencie a verbálnej originality; a Urbanov test tvorivého myslenia (slov. adaptácia T. Kováča, 2002), ktorý podľa autorov zachytáva aj osobnostné dimenzie tvorivosti.

Výsledky sme spracovávali použitím postupov popisnej a konfrontačnej štatistiky (aritmetické priemery, smerodajné odchýlky a t-testy významnosti rozdielov priemerov), pričom sme použili štatistické programy Excel a SPSS.

Šlo o formatívny typ experimentu typu : test – retest, pričom prvé meranie sme uskutočnili na začiatku februára t.r. a výstupné administrácie testov prebiehali koncom apríla t.r. Experimentálna skupina počas 12 týždňov navštevovala 1 krát týždenne dve vyučovacie hodiny, na ktorých sa študenti v priebehu cvičení zoznamovali a zároveň si rozvíjali schopnosť tvorivej komunikácie a tvorivého riešenia problémov, na tieto účely boli použité rôzne techniky klasické (napr. techniky

ceruzka-papier, dramatizácia, improvizácia, tvorivé písanie, ...) a novšie (napr. PC verzia brainstormingu, a i.). Presný popis ako i systematickú klasifikáciu použitých metód rozvoja tvorivého potenciálu uvádzame v inej našej práci.

Výsledky a diskusia

V skúmanom súbore kontrolnej skupiny sme nezistili žiadne štatisticky preukazné zmeny v zmysle nárastu skór sledovaných mier tvorivosti. V experimentálnej triede v oblasti verbálnej fluencie sme na úrovni jednoduchého porovnania priemerov identifikovali mierny vzostup skór (porovnaj i graf), pričom retestové výkony jednotlivcov skupiny boli vyrovnanejšie (nižšie sd), avšak tento nárast nebol štatisticky potvrdený. Subhypotéza H1.1. sa teda nepotvrdila. Študenti po absolvovaní jednosemestrálnej stimulácie tvorivosti tvorili len o málo viacej nápadov verbálneho typu ako pred nástupom na tento program. Program teda pravdepodobne stimuloval iné dimenzie kreativity ako schopnosť produkovať kvantum nápadov.

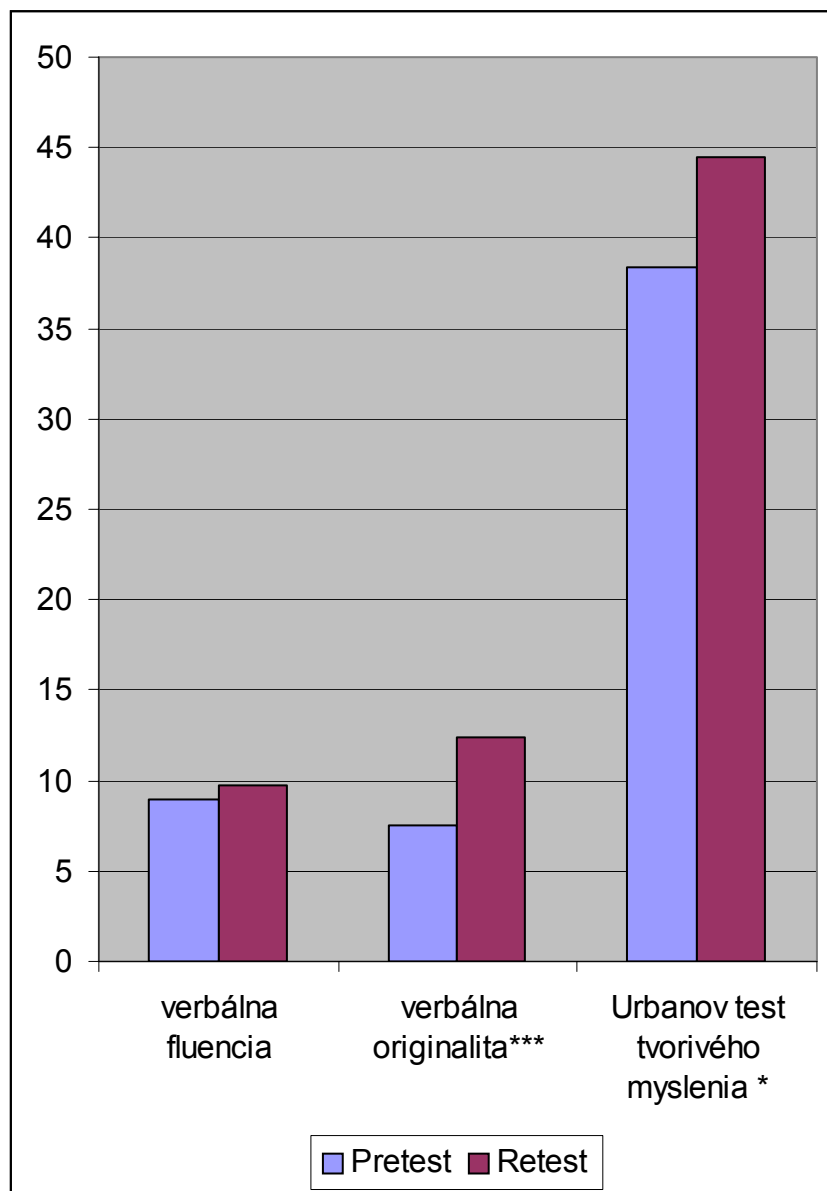
Tabuľka 1: Porovnanie priemerných skór sledovaných ukazovateľov verbálnej tvorivosti a skór keratívneho myslenia v experimentálnej skupine vysokoškolákov pred a po aplikácii metód tvorivej komunikácie a stimulácie tvorivého potenciálu.

	tvorivosť					
	verbálna fluencia		verbálna originalita		Urbanov test tvorivého myslenia	
	PRETEST	RETEST	PRETEST	RETEST	PRETEST	RETEST
AM	8,97	9,76	7,53	12,41	39,38	44,45
sd	2,08	1,50	3,86	5,48	9,38	9,55
signifikancia hod. t - testu	0,076		7E-05***		0,0319*	

Uvedený záver potvrdzuje i ďalšie zistenie: v oblasti verbálnej originality sme zaznamenali veľmi vysoký márast skór (z počiatočného priem. výkonu 7,53 na 12,41), čo sa potvrdilo i pri štatistickej konfrontácii (významnosť na hladine α 0,0001) (viď. tabuľka).

Tieto skutočnosti dovoľujú subhypotézu H1.2. považovať za potvrdenú. Na základe uvedených zistení môžeme konštatovať, že aplikovaný program stimuluje najmä schopnosť produkovať kvalitné tvorivé nápady.

Graf: Ilustratívne porovnanie priemerných skór sledovaných ukazovateľov verbálnej tvorivosti a skór keratívneho myslenia v experimentálnej skupine vysokoškolákov pred a po aplikácii metód tvorivej komunikácie a stimulácie tvorivého potenciálu.

Podobné výsledky konštatujeme i v oblasti komplexnejšieho pohľadu na tvorivosť: mimo divergentného myslenia i ďalšie dimenzie tvorivej osobnosti (ochota riskovať, nadhľad, humor, schopnosť identifikovať problém a iné). V tabuľke č. 1 posledné dva stĺpce dokumentujú, že významný nárast skór v experimentálnej skupine sme zaznamenali i v tejto oblasti, čo sa potvrdilo i štatisticky (hladina významnosti α 0,05). Subhypotézu H1.3. považujeme týmto za potvrdenú.

Záver

Na základe vyššie popísaných výsledkov formulujeme nasledovné závery:

- Programové stimulovanie schopností tvorivej komunikácie a tvorivého riešenia problému má preukázateľné pozitívne efekty,
- najvýznamnejšie pozitívne vplyvy programu sa prejavili vo výraznom náraste schopnosti produkovať originálne nápady verbálneho charakteru,
- pozitívny vplyv mal program aj na tie dimenzie tvorivosti, ktoré zahŕňajú osobnostné charakteristiky tvorivého človeka (a identifikuje ich Urbanov test tvorivosti), a teda pozitívne ovplyvňuje aj rozvoj osobnosti,
- mierne pozitívny dopad mala aplikácia programu aj na zlepšenie schopnosti produkovať viac nápadov verbálneho typu.
- Programová facilitácia a stimulácia schopností tvorivej komunikácie a tvorivého riešenia problému sa v popisovanom výskume ukázalo ako vysoko účinné a účelné.

Uvedené zistenia naznačujú, i s ohľadom obmedzení vyplývajúcich z počtu skúmaných probandov, že zaradenie disciplíny "Výcvik tvorivosti" do študijného programu marketingovej komunikácie a reklamy má svoje významné opodstatnenie.

Abstrakt

Príspevok prezentuje výsledky aplikácie metód stimulácie tvorivých schopností v "programe podpory tvorivej komunikácie" v podmienkach vzdelávania na vysokej škole počas 12 týždňov. Efekty takéhoto vzdelávania boli overované na súbore 70 vysokoškolákov (priemerného veku 21 rokov), pričom experimentálnu skupinu tvorilo 34 probandov. Boli administrované dva testy tvorivosti: Torranceho test tvorivého myslenia a Urbanov test tvorivého myslenia. Výsledky formatívneho experimentu typu: test-retest boli štatisticky analyzované. Signifikantný nárast skóre sme zaznamenali v miere verbálnej originality a v Urbanovom teste tvorivosti.

Kľúčové slová: *osobnosť, verbálna tvorivosť, originalita.*

Literatúra

- BAER, J. 1996. The Effects of Task- Specific Divergent - Thinking Training. *Journal of Creative Behavior*, 30,1996, 3, p. 183-187.
- COLE, H. P., PARSONS, D. E. 1974. The Williams Total Creativity Program. *The Journal of Creative Behavior* 8, 1974, 3, p. 187-207.
- ĎURIČ, L. 1985. *Poznávanie žiakov a rozvíjanie ich tvorivého myslenia*. Bratislava: Slovenská pedagogická knižnica a Ústav školských informácií, 1985, 250 s.
- FANDELOVÁ, E., FICHNOVÁ, K., JONISOVÁ, S. 2000. Rozvoj osobnosti psychologickými prostriedkami. Tvorivosť a prosociálnosť vo výučbe nemeckého jazyka. *Pedagogika -ČR* . 30, 2000, 3. s. 181-190. ISSN 3330-3815.
- HAMRANOVA, A. 2004. Pregraduálna príprava budúcich učiteľov zameraná na prevenciu násilia. *Násilie v rodine a škole II*. Nitra: FSV UKF, 2004, s. 28-42
- JURČOVÁ, M. 1984. *Torranceho figurálny test tvorivého myslenia. Praktická časť*. Bratislava : Psychodiagnostické a didaktické testy, 1984. 134 s.
- JURČOVÁ, M., PIŠÚT, J. 1989. Úlohy na rozvíjanie samostatného a tvorivého myslenia žiakov pri vyučovaní fyziky na gymnáziu. In: Jurčová, M, a kol. *Rozvíjanie tvorivosti žiakov stredných škôl*. Bratislava : Pedagogický ústav, 1989. s. 5-27.
- KOLLÁRIK, K. 1990. Rozvoj aktivity a tvorivosti u žiakov 1. stupňa základnej školy úlohami tvorivého charakteru. In: Klindová, Ľ. a kol. *Aktivita a tvorivosť v škole*. Bratislava : SPN, s.43-57.

- KORŠŇÁKOVÁ, P. 2001. *Rozvíjanie tvorivosti vo vyučovaní biológie : Dizertačná práca*. Bratislava : FiF UK, 2001. 137 s.
- KOVÁČ, T. 2002. *Urbanov test tvoievého myslenia*. Bratislava : Psychodiagnostika, 2002.
- PIERS, E. V., MORGAN, F. T. 1973. Effects of Free Association Training on Childrens Ideational Fluency. In: *Journal of Personality*. 41, 1973, 1, p. 42-45.
- RIDLEY, D. R., BIRNEY, R. C. 1967. Effects of Training Procedure on Creativity Test Scores. In: *Journal of Educational Psychology* . 58, 1967, 3, p. 158-164.
- SALBOT, V., SABOLOVÁ, G. 1998. *Tvorivosť a jej rozvíjanie v škole*. Banská Bystrica: PF UMB, 1998. 136 s.
- SATKOVÁ, J. 2002. Vyučovanie zamerané na študenta - budúceho učiteľa. In: Fulková, E. (ed.): *Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie: "Upaltňovanie aktivizujúcich metód a foriem vyučovania vo vysokoškolskom vzdelávaní III.* ". Nitra: SPU, 2002, s. 154-156.
- SZOBIOVÁ, E. 2004. *Tvorivosť od záhady k poznaniu. Chápanie, zisťovanie a rozvíjanie tvorivosti*. Bratislava : Stimul, 2004, 282 s.
- ŠRAMOVÁ, B. 2003. Aktivizujúce metódy zamerané na facilitáciu morálneho vývinu budúcich učiteľov. In: Fulková, E. (ed.): *Recenzovaný zborník medzinárodnej vedeckej konferencie: "Uplatňovanie aktivizujúcich metód a foriem vyučovania vo vysokoškolskom vzdelávaní III. : 13. 11. 2002.* " Nitra: SPU EfaM KPdg a Ps, s. 157 – 161.
- ŠRAMOVÁ, B. 2004. Cognitive Training Teacher's Help. *Studia Psychologica*. 46, 2004, p. 203 – 210.
- TORRANCE, E. P. 1975. Creativity Research in Education: Still Alive. In: *Perspectives in Creativity*. Chicago : Aldine Publishing Company, 1975, p. 278-296.
- TURNER, J. C., et al. 1998. Creating Context for Involvement in Mathematics. In: *Journal of Educational Psychology*. 90, 1998, 4, p. 730-745.
- ZELINA, M. 1982. Programy rozvoja tvorivosti žiakov : Konštrukcie a výsledky používania. In: *Československá psychologie*. 26, 1982, 2, s. 145-155.
- ZELINA, M. 2000. *Alternatívne školstvo*. Bratislava: Iris, 2000, 260 s.
- ZELINOVÁ, M., ZELINA, M. 1997. *Tvorivý učiteľ*. Bratislava : Metodické centrum, 1997, 78 s.

Kontaktná adresa

Mgr. Katarína Fichnová, PhD., Katedra masmediálnej komunikácie a reklamy, FF Univerzita Konštantína Filozofa, Tr. A. Hlinku 1, Nitra, kfichnova@ukf.sk

Recenzent: doc. PhDr. Eva Fandelová, PhD.